

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Nr. 11 (XLII)
Septembrie 2005

GESTIONAREA CRIZELOR LA MAREA NEAGRĂ

dr. Corneliu BALTĂ

CONCLUZII

- În viitor, riscul unor confruntări militare de amploare se va reduce, însă vor crește și se vor diversifica riscurile de natură politică, economică, militară, socială etc., la nivel regional, zonal și local.
- Importanța geopolitică a Mării Negre, în special a zonei extinse a Mării Negre, a determinat lupta între marile puteri pentru realizarea, într-o cât mai mare măsură, a propriilor interese politico-economice și militare.
- Exercițiul politic și economic limitat ca durată al noilor state independente din zona extinsă a Mării Negre, corelat cu accentuarea tensiunilor sociale și creșterea criminalității, determină sporirea riscurilor la adresa mediului de securitate zonal și regional, cu efecte asupra României.
- Gestionarea crizelor la Marea Neagră reprezintă o prioritate a conducerii democratice a statelor riverane, în special a României.

1. Identificarea riscului

România nu este și nu se va afla, în viitorul apropiat, în fața vreunei amenințări majore, de tip militar clasic, la adresa securității sale naționale. Se poate estima că, în perioada actuală, „riscurile la adresa securității sunt preponderent de natură nemilitară și, mai ales, internă, manifestându-se, în special, în domeniile economic, financiar, social și ecologic”. Cu toate acestea, în noile condiții, ca membru NATO, la granița Alianței obligațiile identificării riscurilor sunt tot mai mari.

Specific Mării Negre, factorii de risc se pot regăsi, în special, în domeniile economic și ecologic, dar, tot atât de bine, pot fi prezenți toți factorii externi de risc, cum ar fi:

- posibile evoluții negative în plan subregional în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului și dezvoltării economice, care ar putea genera crize cu efecte destabilizatoare pe o arie întinsă;

- proliferarea în zonă a armelor de distrugere

în masă, a tehnologiilor și materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale;

- proliferarea și dezvoltarea dinspre est a rețelei teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniții, materiale radioactive și strategice;

- migrația clandestină pe calea apei mării și apariția unor fluxuri de refugiați;

- intoleranța, acțiunile de incitare la extremism, separatism sau xenofobie, care pot afecta statul român și promovarea valorilor democratice;

- decalaje între nivelurile de asigurare a securității și gradul de stabilitate ale statelor din proximitatea Mării Negre;

- limitarea accesului unilateral pentru statul român la unele resurse și oportunități regionale, la fel cum orice discriminare la adresa unui stat limitrof Mării Negre se poate transforma într-un factor de risc cu repercusiuni imprevizibile.

O nouă categorie de riscuri sunt cele asimetrice, cu sferă de acțiune certă în zone de interes comun pentru mai multe țări, cum este cazul celor 6 state riverane, dar de interes pentru multe altele, neriverane, unele aflate la mare distanță. Riscurile asimetrice pot consta în acțiuni armate sau nearmate, afectând securitatea națională, cu consecințe directe sau indirecte asupra vieții economico-sociale a țării. Între riscurile de acest tip se pot enumera:

- terorismul politic transnațional și internațional, inclusiv sub formele sale biologice și informatice;
- acțiuni ce pot atenta la siguranța sistemului de transport naval/maritim, intern și internațional;
- provocarea deliberată de catastrofe ecologice

în apele Mării Negre.

În momentul de față suntem martorii mai multor provocări cu aceeași țintă. Ținta este poziția internațională a României și „vecinătatea apropiată” a Federației Ruse. Acest spațiu geopolitic, alcătuit din România, Ucraina, Republica Moldova, inclusiv Transnistria, reprezintă, pentru strategii Kremlinului, o zonă de maxim interes unde, cel puțin parțial, ei urmăresc să-și exercite autoritatea sau poate chiar controlul, în viitor, iar provocările nu au alt scop decât acela de a crea o situație internațională prielnică pentru implementarea planurilor Moscovei.

Probabil, dacă analizăm aceste provocări ce se manifestă în zona Mării Negre, realizăm că riscurile creării unor noi situații de criză sunt mari.

2. Provocările gestionării crizelor

Din analiza făcută de noi am identificat unele provocări pe care le considerăm a fi fundamentale în cadrul etapelor gestionării de criză, astfel:

1. Provocarea prevenirii, de fapt, balanța dintre prevenire și elasticitate.

Ideea dominantă a fost din totdeauna că prevenirea ar trebui să fie sarcina principală a gestionării crizelor. Orice eveniment neprevăzut ar trebui să se încadreze astfel în planuri meticuloase, rațional formulate, iar rezolvarea ar fi mult mai la îndemână. Tehnologia modernă a comunicațiilor ar asigura interacțiunea diverșilor actori implicați. Astfel, nu vor mai fi surprize sau crize „inimaginabile”.

Dar politicile de prevenire și pregătire sunt, de cele mai multe ori, greu de urmărit. Există o tendință larg răspândită de a ignora neprevăzutul, riscurile și posibilele crize. Este în natura umană de a neglija scenariile negre și de a închide ochii în fața pericolelor iminente.

Investiția, doar pentru prevenire, este pusă sub semnul întrebării de paradoxul vulnerabilității, adică, cu cât schemele de prevenire și măsurile de securitate vor fi mai sofisticate, cu atât vor fi mai dramatice efectele unor tulburări minore. De aceea, trebuie investit și în anticiparea, dar și în pericolele neanticipate, acest lucru fiind rezolvat de elasticitate, în asigurarea capacității de a face

față pericolelor deja produse.

De vreme ce crizele devin mult mai complexe și mai puțin locale, așa cum poate fi o criză în bazinul Mării Negre, nevoia de elasticitate va întrece prevenirea.

2. Provocarea planificării care constă în instituționalizarea unui mod de gândire care ia în calcul neprevăzutul.

Crizele au tendința de a deveni candidate perfecte pentru scenarii perfecte.

Teama de surprize face ca posibilele riscuri să capete întinderi mari în procesul planificării. Planurile operaționale acoperă, de cele mai multe ori, toate riscurile posibile, chiar crize neprevăzute, ceea ce face ca domeniul să fie foarte extins. Gama posibilelor crize este foarte largă, începând de la calamitățile naturale și terminând cu dezastrele provocate de om. Nesiguranța și inimaginabilul sunt, pur și simplu, de neevitat. Tehnicile care au rezolvat criza de ieri s-ar putea să nu mai fie eficiente pentru crizele actuale, ba chiar este posibil ca tocmai aceste tehnici să aibă unele efecte asupra crizelor prezente.

Planificarea crizelor va depinde, din ce în ce mai mult, de analiza neprevăzutului, devenind, astfel, un complement al abordării, conform căreia, crizele sunt omniprezente (aici și acum). Acest gen de abordare implică dezvoltarea atât a scenariului cel mai ofertant, cât și a celui mai pu-

Autorul, generalul de brigadă (r.) Corneliu BALTA, doctor în Științe Militare, este preocupat de studiul și analiza fenomenului militar contemporan și a cercetării impactului amenințărilor asimetrice asupra Bazinului Mării Negre.

țin favorabil, evitându-se formularea unor profeții care se împlinesc de la sine.

3. Provocarea instituționalizării urmărește argumentul conform căruia prezența reprezentanților autorităților locale ori centrale este resursa cea mai importantă prin care se poate exercita un management public eficient. În viitor, autarhia administrativă se va dovedi o categorie învechită, deciziile luându-se după compararea variantelor oferite de pozițiile federale sau interguvernamentale cu cele ale posibililor rivali dornici să intre în competiție.

4. Provocarea răspunsului înseamnă depășirea dilemelor crizei.

Pentru că se opun condițiilor și consecințelor prezente, crizele vor cere întotdeauna decizii critice, în momente delicate. În același timp, crizele prezintă bariere vis-à-vis de o cercetare calitativă, deoarece problemele comune se înmulțesc exponențial în timpul crizelor, timpul de reflecție este

foarte scurt, pe fondul echilibrării influenței tuturor decidenților.

Diferența dintre criza propriu-zisă și cea viitoare (semnele acesteia) stă în volumul de resurse alocate: situația necesită alocarea întregului arsenal de răspuns sau decidenții așteaptă până la desfășurarea evenimentului. Dilema se adâncește în timpul conflictelor de anvergură (de tipul luptei teroriste sau a războaielor), când totul se petrece pe fondul dezinformării și a atacurilor surpriză.

Analistii trebuie să echilibreze nevoia de a se informa cu nevoia de a păstra controlul situației. Delimitarea este importantă întrucât, în timpul crizei, se manifestă o explozie de informații, de știri și comunicații, de cele mai multe ori contradictorii, ce îngreunează activitatea decidenților.

Nesiguranța permite apariția zvonurilor, astfel încât gestionarea crizei înseamnă coordonarea a tot ce înseamnă media, precum și a răspânditorilor de informații false.

3. Gestionarea crizei

Gestionarea unei posibile crize în bazinul Mării Negre are o dificultate aparte din cauza nesoluționării la timp a problemelor de frontieră ori a delimitării apelor teritoriale între statele riverane, a abuzurilor și iresponsabilităților în rezolvarea problemelor de mediu, a acțiunii necoordonate în exploatarea resurselor existente în această zonă. Soluția poate veni tocmai de la interesele strategice ale marilor puteri, obligate să gândească la ansamblul măsurilor, procedurilor și activităților care permit factorilor de decizie implicați să controleze situația de criză și să determine revenirea la starea de normalitate.

Gestionarea crizei presupune identificarea riscurilor, a surselor potențiale de criză, monitorizarea situației, elaborarea variantelor de acțiune, implementarea acestora și restabilirea situației normale. Considerăm că, după modelul mediteranean, Alianța Nord-Atlantică, singură sau împreună cu UE, poate găsi o soluție suprastatală, evident cu acordul statelor limitrofe, de rezolvarea a oricărei crize prefigurate în bazinul Mării Negre, cu respectarea unor principii ferme.

Principiile care stau la baza gestionării crizelor în bazinul Mării Negre pot fi:

a) gestionarea crizelor ține cont de interesul național al fiecărui stat limitrof;

b) instituirea unui schimb de informații eficient între statele limitrofe, cu extensie și la alte state din zonă, interesate de prevenirea situațiilor de criză în bazinul Mării Negre;

c) prioritatea protecției și salvării vieții oamenilor în situații de criză;

d) responsabilitatea autorităților administrației naționale în gestionarea situațiilor de criză în apele teritoriale din bazinul Mării Negre;

e) separarea actului de decizie de cel de execuție în gestionarea crizei;

f) interoperabilitatea cu UE, NATO și cu alte organizații sau structuri care-și propun să soluționeze crize în zonă;

g) transparența măsurilor privind gestionarea crizelor și a consecințelor acestora;

h) autonomia subsistemelor componente.

Gestionarea situațiilor de criză se realizează în concordanță cu tipul, intensitatea și amploarea situației de criză, prin punerea în aplicare a unui set de măsuri comprehensive, care se completează reciproc, cu grad de aplicabilitate generală, independente de natura crizelor.

Posibilitățile de gestionarea a crizelor ar putea fi cuprinse în cele cinci tipuri de măsuri:

a) Măsuri preventive – cuprind opțiuni generale de acțiune a căror aplicare se decide la

nivel politic înalt, de regulă în stadiile incipiente de evoluție a unei situații de criză.

b) Măsuri de răspuns la criză – cuprind acțiuni predefinite, planificate în detaliu, din timp și disponibile imediat pentru a fi implementate în vederea îmbunătățirii gradului de operativitate a Sistemului Național Integrat, inițierii procesului de activare a forțelor și mijloacelor, a creșterii gradului de protecție a acestora.

c) Măsuri de contracarare a surprinderii – cuprind acțiuni defensive militare și civile care trebuie executate cu rapiditate, pentru siguranța forțelor naționale și ale Alianței, populației și/sau obiective strategice, atât militare, cât și civile, în cazul unui atac prin surprindere ori în cazul unui atac iminent cu avertizare limitată.

d) Măsuri de contraagresiune – cuprind acțiuni desemnate pentru implementarea planurilor corespunzătoare pentru apărarea teritoriului național, în cazul unei agresiuni directe împotriva României, precum și pentru participarea în cadrul Alianței Nord-Atlantice la operații tip art. 5 din Tratatul de la Washington.

e) Măsuri de instituire a stărilor de alertă – cuprind acțiuni care pot fi adoptate în funcție de amploarea și intensitatea unei amenințări sau crize.

În cadrul activității de prevenire și gestiona-

re a crizelor sunt identificate și unele limite, astfel:

a) Guvernul disponibilizează cu greutate mijloacele materiale și financiare pentru gestionarea situațiilor de criză.

b) Legislația este incompletă, iar documentele actuale de reglementare pe această linie insistă în exces pe contravențiile și cuantumul amenziilor pentru încălcarea unor norme.

c) Guvernul declară starea de alertă, instituirea stărilor de urgență, de asediu, de mobilizare sau de război, cu aprobarea prealabilă a Consiliului Suprem de Apărare a Țării, relația nefiind una bine rodată.

Se simte nevoia creării unui sistem național de gestionare a crizei pentru: a analiza datele și informațiile referitoare la situațiile potențial generatoare de criză și stabili măsuri pentru prevenirea evoluției acestora în crize, a aproba măsurile privind pregătirea demnitarilor, cadrelor de conducere, precum și a specialiștilor abilitați să gestioneze situațiile de criză; a gestiona stările de criză la nivel național; a stabili, conform legii, în funcție de tipul situațiilor de criză sistemul/subsistemul, ministerul sau organul de specialitate al administrației publice responsabil cu conducerea acesteia; a stabili strategia de acțiune în situații de criză și a emite decizii pe aplicarea acesteia.

PROPUNERI

- Luând în considerare poziția geografică a României, ar fi eficient ca țara noastră să fie preocupată nu numai de crearea condițiilor favorabile pentru transportul pe teritoriul său a materiilor prime și hidrocarburilor din zona ponto-caspică, dar și pentru implicarea activă în economiile fostelor republici unionale.
- România ar trebui să își asume rolul și statutul de lider în crearea unui centru de gestionare a crizelor la Marea Neagră, din care să facă parte specialiști atât din țările riverane, cât și din țări cu tradiție în acest domeniu și organizații internaționale.

COLOCVIU STRATEGIC este o publicație a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate ce include rezumate ale temelor de cercetare științifică, conferințelor, simpoziunilor, seminarilor, meselor rotunde, opinii și puncte de vedere ale unor personalități de marcă din armată și societate, din țară și străinătate, implicate în cercetarea științifică din domeniul securității.

Publicație realizată cu sprijinul Editurii și Tipografiei
Universității Naționale de Apărare „Carol I”
Tehnoredactare computerizată: Cristian BĂHNĂREANU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1582-6511. B: 1684/2005

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate
Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 319.56.49, Fax: 319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
web: <http://cssas.unap.ro>